

پرتوی از قرآن

قسمت پنجم
(جلد سوم)
سورہ آل عمران

سید محمود طالقانی

سید محمود طالقانی

۷۰

درسهائی از

پرتوی از قرآن

«جلد سوم»

سورہ آل عمران

گردآورنده

سید محمد مهدی جعفری

در حجت سنان شوخند تدارک در دود به پانزدهمین قرن هجرت هجر
در نخستین سالگرد از تقدیب اسلام ایران
و در هزاره تألیف نهج السیاسة امام علی علیه السلام
این حیدر از تفسیر و توطئه از قرآن از نشر یافت.

شرکت سهامی انتشار

این کتاب به سرمایه شرکت سهامی انتشار و با همکاری انتشارات قلم
در چاپخانه الفت «سهامی عام» به چاپ رسید

ربیع الاول ۱۴۰۰ هجری قمری برابر با بهمن ماه ۱۳۵۸ هجری خورشیدی

بسمه تعالی

پس از آنهمه انتظار

مدتی این مثنوی ناخیر شد مهلتی بایست تاخون شیر شد
تفازن انتشار قسمت پنجم تفسیر برتوی از قرآن باهر گزاری جشنها و مراسم
یکهزار و چهارصد و هفتاد سال هجرت حرکت آفرین نبوی و نخستین سالگرد انقلاب
شکوهمند اسلامی ایران، موجب سرور و بهجت تمام چشم انتظاران است.
اما دریغ و درد که معلم کبیر قرآن پدر طالقانی در میان مانیت که از این
سرور و شادمانی شاگردان و فرزندان خود بیشتر به وجد آید که در طبع و نشر
و تفسیر قرآن عنایتی وافر داشت، باشد که در اعلیٰ علیین ملکوت این هدیه
موجب انبساط خاطر او شود.

پدر و معلم عزیز! همانطور که با تو پیمان بسته ایم، بانشر وسیع و
ارزان این اثر و دیگر آثار گرانبدرت، هر چه در توان داشته ایم کوشیده ایم و
بعزاز این نیز خواهیم کوشید.

پدر طالقانی یکی از بانیان و مؤسین شرکت انتشار به شمار می رفت
و همواره از عنایتش برخوردار بودیم. همانگونه که در مقدمه مذکور است،
در ایام ابتلای زندان و تبعید نیز ما را فراموش نمی کرد و هرگاه شرایط
اجازه می داد، دور از چشم شکنجه گران و زندانبانان، مطالب تفسیر را برای
نشر به بیرون می فرستاد و چون در لابلای سخنانی که مجاز بدشتیدن بود،
دور از گوش خناسان، خبر دستاوردها و پیشرفتهائی از شرکت را می شنید

خوشنودمی شد، و موانع و مشکلات موجب تکدر خاطر او، همواره مشوق ارزانی و فراوانی کتاب این کالای معنوی بود و از سود جوئی و سودجویان بدسختی تنفر داشت و مورد انکار شد بهدحضرتش بود. شرکت باتاسی بهرهنمودها و آرمانهای ایشان سعی کرده است اسوه حسنه ای برای دست اندرکاران حرفه نشر و فروش کتاب باشد. امید است با دعای خیری موفقیت بیشتر ما را از خداوند مسألت دارد و نحوه کار و فعالیت ما هر روز بیشتر شادی روحش را فراهم سازد زیرا ایمان داریم که او به محض ورود به پیشگاه پروردگارش مورد خطاب «یا ایتهای النفس - المطمئنة ارجعی الی ربك راضیه مرضیه» قرار گرفته است.

مطلب آخر تذکری است به اشخاصی که بدون هیچ مجوز شرعی و عرفی و بدون اطلاع و اجازه نویسنده و ناشرین آنها بطور مخفی به چاپ تفسیر پرتوی از قرآن اقدام نموده اند و هرگاه رازشان از پرده برون افتاده آبرو و سرمایه خود را در خطر دیده اند. این افراد که بکار آنها نامی جز سودجوئی نمی توان نهاد - گرچه در مواردی نشر معارف قرآن و بعضی هم بی اطلاعی را بهانه میکنند - اگر بوئی از انصاف و مروت برده باشند بخود اجازه نخواهند داد سبب تزییع حقوق نویسند و ناشری که جز خیر و صلاح مردم را در نظر نداشته و ندارند و هیچگاه استقبال و توجه مردم را وسیله زراندوزی قرار نداده اند فراهم نمایند امید است این تذکر کوتاه بسنده باشد و به افشاگری نیاز نیفتد.

شرکت سهامی انتشار

فہرست برخی از مطالب ذیل آیات

و

سخنی و توضیحاتی از گردآورنده

فهرست برخی از مطالب که در ذیل آیات آمده است

آیه ۱ تا ۱۰ رموز حروف جداگانه - نزول به حق - هدی و فرقان - رنج و عذاب دائم - وحدت و اراده و علم - محکمت و متشابهات - محکم و متشابه - قلب زائغ فتنه جو - تأویل کتاب - راسخان و تأویل کتاب - راسخان و اولوالالباب - عمق ایمان راسخان - روایات درباره متشابهات . از صفحه ۷ تا ۴۴

آیه ۱۱ تا ۲۱ دوزخ افزایش جوئی - برجسته شدن تضاد و اعلام نهایت امر - بسط نفوس ایمانی در برابر نیروی مقام - تزئین شهوات - دامنه بی انتهای حب الشهوات - زینت خدائی و زینت شیطانی - پنج نام و نشان از بی نشانها - دریافت وحدت و قسط عالم - دین خدائی - کفر به منشأ کمال موجب سقوط است - تسلیم وجه به خدا و حاکمیت مطلق او . از صفحه ۲۵ تا ۵۸

آیه ۲۲ تا ۳۳ هم هدفی آمرین به قسط با پیامبران - به حاکمیت مطلق کتاب الله خوانده می شود - نصیبی که مایه غرور است - غرورهایی که مسؤولیت شیعه بودن را سلب می کند - کتاب جامع و میزان قسط - مشیت ابتداء یا نزع به کمال رسیده را ایجاد می کند - آنچه به دست او است خیر است - بهره در مسیر مشیت - وقایه گیری در برابر دشمن نیرومند - علم خدا قدرت او بر هر چیزی است - دریافت عمل خیر و بد - تبعیت از رسول نشانه محبت به خداست - محبت و ابعاد و مراتب آن - روی گرداندن از خدا کفر است و سقوط . از صفحه ۵۹ تا ۹۰

آیه ۳۴ تا ۵۲ مراتب محبت خدا : ابتلاء ، اجتناء ، اصطفاء - رسالت مردان برگزیده - منشأ تولید و توارث چیست - انتقال صفات توارثی - علم ژنتیک و انتقال صفات ارثی - حقایق بالاتر از مرز انسان - توجه به پدیده ها ، انقلاب روحی به بار می آورد - آزادی از محیط ، آزادگی در پی دارد - شیطان در چهره های گوناگون متولیان - گیاهان و گلهایی که نیاز به تقارب ندارند - محراب مقام در گیری است - روزی خاص و ناشناخته مریم - انعکاسهای پی در پی محیط گزینش - اوصاف خاص یحیی - شگفتی زکریا از بشارت فرشتگان - تقوا منشأ فزاینده کی قدرت روحی است - نقش زن در وراثت صفات غالب - ثنوت و رکوع و سجود از غرور جلوگیری می کند - خبرهای غیبی بی سابقه را چه کسی گفت؟ - هماهنگی کلمات آفرینش و مفاتح غیب - روحی که به سوی مریم فرستاده شد -

علت محرك خدا چیست؟ - نظام و رشته‌های پیوسته در زمین و آسمان - تعلیم عیسی در مدرسه آفرینش بوده است - رسالت مسیح‌سندی الهی دارد - شرط قبول آیه ایمان به منشأ آن است .

از صفحه ۹۱ تا ۱۴۹

آیه ۵۳ تا ۹۹ همینکه کفر احساس شد جهتگیری شروع می‌شود - پیوستگی در تعهد حرکت و تحول می‌آفریند - غفلت از قوانین تکامل و حرکت حیات مکر خدا است - وفات عیسی مانند تولدش اختلاف‌انگیز شده است - نظر وسیع علمی و عرفانی منافی توفا و رفیع او نیست - باطلوع قیامت فقط خدا حکومت می‌کند - عیسی گزیده‌ای از آل عمران بود نه خدا یا فرزندش - مسیحیان مستضعف نیز خدای ملموس می‌خواستند - حقیقتی که با برهان روشن نشود با ایهت‌ها می‌شود - چهارجبهه‌تیین، ایهت‌ها، جزیه و جنگ - نمایندگانی که به مدینه آمدند - چه کسانی برای مباحثه رفتند؟ - اهل کتاب باید در اندیشه شرکت‌ها شک آورند - سر باز زدن از پرستش بتها آئین به‌پا دارنده خدا است - وابستگی تعصب - انگیز راه اندیشه را می‌بندد - ولایت حقیقی پیمبران اطاعت از فرمان خداست .

از صفحه ۱۴۷ تا ۱۸۷

آیه ۷۰ تا ۸۱ گمراهی اضلالگران نخست به خودشان برمی‌گردد - نمونه‌هایی از دام دامداران برای اضلال مردم - اظهار ایمان نخستین و کفر واپسین - مزدوران باید بهره دهند و چشم نکشایند - ایمان ظاهری منشأ احتجاج اغیار می‌گردد - مسیحیتی که از میان بینوایان برخاست خود وسیله امتیازات طبقاتی شد - امانتداری به انگیزه اصول فطرت و وجدان است - قیام مداوم راه برگرداندن حقوق و امانات است - وفای به عهد اگر از تقوا ریشه گیرد دوام یابد - مراحل سقوط تبدیل کنندگان عهد و پیمان به متاع - خدا و کتابشان معکوم تغیلات قومی است - برکناری امامان، قرآن را از اجتماع برکنار کرد - دارندگان کتاب و حکمت می‌خواهند دیگران ربانی باشند .

از صفحه ۱۸۳ تا ۲۱۲

آیه ۸۲ تا ۹۲ میثاق پیمبران به صورت اخذ و اتیان است - نبوت‌های آگاهانه، به تاریخ تکامل انسان جهش داد - پدیده‌های طبیعی در مسیر تکامل طوعاً پیش می‌روند - اسلام: رهائی کامل و تسلیم و هماهنگی با جهان است - راه‌هایی که خدا برای هدایت آدمی نهاده است - حاصل لعنت سقوطگاه فراگیرنده دوزخیان می‌شود - انسان متکامل همیشه در حال توبه است - هر: افزایش و فضا و مقامی باز و فزاینده است - در ترکیب‌های اجتماعی مجعول، افراد به مقام بر نمی‌رسند .

از صفحه ۲۱۲ تا ۲۴۱

آیه ۹۳ تا ۱۱۰ کشتی گرفتن بعقوب با خدا و ناامیده شدن به اسرائیل - تحریم‌های بنی اسرائیل برای پایبندی به سلطه کاهنان بوده است - محرمات ساختگی، بارهای گران و غله‌هایی دیگر است - کعبه خانه مردم است و بدون مانعی برای جوشش استعدادها - هدف طراح خانه، گسترده شدن سلم و امنیت در جهان بود - پیش بینی و وعده قرآن در برابر وعده شوم بالفور - هر کس کافر شود نیاز خود را نادیده گرفته است - با شعار رهبری راه خدا را کج می‌گردانند - مؤمنان باید عنصر پیشرو باشند و به عقب برنگردند - تقوای کامل منشأ شناخت آیات الله است - اگر اعتصام به حبل الله مست شود جامعه به سقوط

می گراید - به نعمت بهشتی توحیدی برابر شدید - برای شناخت خیر و معروف و منکر تشکیل گروه آگاه لازم است - نتایج عملی امر به معروف و نهی از منکر - روی گرداندن از آیات روشنگر وحشتها و زبونیها در بر دارد - نگرانی رسول خدا برای تفرقه امت و متن حدیث - کفر پس از ایمان آتش و دود و سیاهی در بر دارد - توجه به رنگ و نژاد در نتیجه بی توجهی به تاریخ و آینده بشریت است - ظلم از نادانی و سودجویی بشری ناشی می شود.

از صفحه ۲۳۲ تا ۲۷۲

آیه ۱۹۹ تا ۱۲۹ توجیهاتی که برای «کنتم» شده است - دعوت پیامبران ضربه محکمی بود در درون بشر و عمق تاریخ - امت از آدمهای مستقیم رخ می نماید و اجتماع را رهائی می بخشد - فطرت همگانی محبوبی می جوید که اعتصام به آن کمال می آورد - ایمان اهل کتاب پیروان پراکنده را امت واحد می سازد - اگر عافیت جویان ترك مسؤولیت کنند دشمن رهایشان نکند - رسالت جهانی مسیح به زودی دچار شرك و اوهام شد - ذلت و مسکنت یهود نتیجه طبیعی کفر و طغیان و تجاوز است - زمین را بندگان متعهد و صالح وارث می گردند نه بی تعهدها - مردمی که برخاستند و به راه افتادند در برابر عظمت خاضع می شوند - زمینه قیام امتی چگونه فراهم می گردد؟ - محکمترین تضمین مشروط رشد برای انسان نگران - آنچه حق است کمال بخش و آنچه باطل است سرمایه سوز می باشد - مستشاران بیگانه سعی در انحراف نظام به سوی سود خود دارند - پیدایش استعمار جهانی این آیه را به روشنی تفسیر می کند - آنکس که به تاریکی انس گرفته روشنائی با جسم و اعصابش ناسازگار است - با پایداری و پرواگیری، کیدهای دشمنان به شما زبان قطعی نمی رساند.

از صفحه ۲۷۲ تا ۳۰۷

آیه ۱۷۲ تا ۱۳۰ میدان احد پیشدرآمد صیقلی رسمی اسلام و کفر است - مؤمنان سست شده با ولایت خدائی تثبیت شدند - حقیقت عدد ملائکه و نیروی امدادی چیست؟ - صبر و تقوا مؤمن را به نیروهای درون سوق می دهد - فرشتگان مأمور، بینش و آینده نگری و ثبات می دهند آنکس که دارای ایمان و هدف برتر است قدرت پایداریش افزایش می یابد - کار تو رسالت ، و امر عذاب و آمرزش به اراده خداوند است .

از صفحه ۳۰۷ تا ۳۲۳

آیه ۱۳۱ تا ۱۳۷ شك افراد ضعیف الایمان در وعده های پیروزی خدا و رسولش - پاك داشتن اجتماع از بهره کشی و... علت العلل پیروزی است - اطاعت کامل از خدا و رسول رهائی از بند غیر خدا را در بر دارد - سرعت برای مغفرت، به آزادی و نور، هدایت می کند - کظم غیظ نموداری از تقواست که اراده به دست عقل ایمانی است - گناه برای موحد با ایمان آگاهی آور و معرك به سوی حق است .

از صفحه ۳۲۴ تا ۳۲۷

آیه ۱۳۸ تا ۱۳۹ طریق مشهود دریافت سنن همان سیر در زمین است - آنها امر « فانظروا » مانند دیگر اوامر قرآنی و سنت ، تکلیف آور نیست؟ - این بینشهای تاریخی قرآن برای همه جهانیان درس امر تاریخ است - شما مؤمنان به شرطی برترید که ایمان در شما پایه گرفته باشد - سنت جاری الهی همین قانون تداول و تداوم است - مداوله پدیده ایست همیشگی ناشی از اراده عمومی خداوند - انا لله و انا الیه راجعون - از برخوردهای تداولها شخصیت های مؤمن پدید آید - طرفداری حق بودن ضامن پیروزی

نیست، سنت خدا چیز دیگر نیست - تداول و حوادث برای ساختن انسانهای برتر و مؤمنان صابر است - آیا جهاد مسلمانان را به شوق مرگ انداخته بود - فرار از میدان جنگ نموداری از کفش جاهلیت است - برای هیچ زنده‌ای که حرکت و تنفس حیاتی دارد، اختیار مرگ نیست - پندار پیروزی ناشی از دیدن امواج حوادث و حبابهای چشمگیر آنست - بهره دنیا اندک است و با کدورت و بهره آخرت صافی و نیک . از صفحه ۴۳۸ تا ۴۶۹

آیه ۱۵۰ تا ۱۶۴ سست کردن اراده و عقیده مقدمه تسلیم شدن به دشمن و دل به او سپردن است - هر جا انسان شرک زده و ستمگزیده هست، هموسپاه توحید است - در پایان آن اوضاع روحی، اراده خدا ضربه نهائی دشمن را از شما باز داشت - هر غمی غم دیگر به بار می‌آورد و سرپیچی و غرور شکست در پی دارد - غموم متراکم منشا آگاهی و تجدید حیات و بارش رحمت حق گردید - منشا نگرانی و اضطراب فکری همان نفوس خودشان بود - شناخت سنن گونه‌ایست از شناخت خدا - برگزیدگان شهادت قدر افراشتند و بارز شدند تا به آرامگاه برتری پهلو بر زمین نهند - مغفرت نیروئی حیاتی است که تجدید حیات می‌کند - ناتوانی فکری منشا ناتوانی اخلاقی و شجاعت فکری منشا هر گونه شجاعت است - شورا پایه اجتماع اسلامی است تا اندیشه‌ها و استعدادها بروز کند - مشورت از بند تقلید و ترس فکری برون می‌آورد و شجاعت نظر و شخصیت روحی می‌دهد - عفو و رحمت و دهش پیامبر دشمنان کینه‌توز را به مؤمنانی فداکار بدل کرد - برای جبران علل و اشتباهات چاره‌ای جز توکل متکی به ایمان نیست - پیمبران مستبید و فریبکار نیستند ، می‌کوشند تا چشمها و گوشها را باز و مردم را آزاد کنند - اتباع رضوان الله هر مانعی را از سر راه تکامل برمی‌دارد . از صفحه ۳۶۹ تا ۴۰۶

آیه ۱۶۵ تا ۱۷۶ منت بر مؤمنین ، همین تکمیل نبوت در زمینه ایمان است - نلاوت آیات و تزکیه و دریافت کتاب و حکمت ، خواست انسان کمالجو و پویاست - اصول تربیت اجتماعی مورد نظر دانشمندان علوم تربیتی در حال حاضر چیست ؟ - همه جهان و جهانیان، و انسان فطری نیز، ظهور قوانین و سنن الهی هستند - دفاع از جان و مال مسؤولیت فطری و وجدانی است - اندیشه و دید بسته و چشم انداز محدود درباره موت و حیات ، هر گونه اندیشه و بینشی را و میدان عمل و حرکت را محدود می‌دارد و در پایان به یأس و سقوط می‌کشاند - شهدا همی کوشند که راه اتصالی به آیندگان و ماندگان در دنیا باشند و بشارت‌های خود را بدانان بنمایانند - نمونه و فشرده‌ای از دریا فتهای گزیدگان بشری درباره زندگی برتر و بقای انسان - پس از اعلام عفو خدا و رسول ، این مردان با ثبات و احسان و تقوا ، خشم خود را از عاصیان که موجب چنان شکستی شدند، فرو نشانند و با احسان به آنها و خودداری از نکوهش و طردشان آنانرا به جمع مسلمانان کشاندند - پیوستن خود به خدا و اتکاء به نیروی او کردن نمودار افزایش شخصیت ایمانی است -

از صفحه ۴۰۶ تا ۴۲۹

آیه ۱۷۷ تا ۱۸۹ خریداران کفر و فروشندگان سرمایه‌های فطری ایمان نمی‌توانند اندک زبانی به خدا رسانند - بر طبق سنت الهی حوادث و مصائب و ابتلاآت باید پیش‌آید تا آلودگان به کفر و جاهلیت و جوارب آن از پیشروان پاکیزه شده و تکامل یافته

جدا و مشخص شوند - عمیقترین حکمت انفاق که از سرچشمه ایمان و تقرب ناشی می‌شود، جلوگیری از بند و زنجیر شدن علاقه‌ها برای روح و اندیشه است - آتیه‌هایی که در سراسر تاریخ هستی بنی اسرائیل را سوزانده، زبانه‌ایست از خوبها و راه و روشی که از درون آنان سر می‌زند نه از خداست و نه خلق - همان کسان که همی تکان داده و برکنده و دور شوند از آن آتش، و داخل شوند به بهشت پس گوی نجات را برده به آرزوی برتر نائل گشته‌اند - آزمایشها و ابتلاآت که در متن زندگی و نفوس واقع می‌شود، لازمه آگاهی به واقعیت مرگ و بینش به ماوراء آن و غایت حیات است که آفاق دید را باز و احساس به مسؤولیت را شدید می‌گرداند - نباید گمان کنید که چون مردمی قدمی در راه حق بردارند و با دستی به بخشش بگشایند و به آن مغرور شوند و چشمداشت به ثناخوانی نسبت به خود را درباره آنچه نمی‌کنند داشته باشند بی آنکه برای مردم سودبخش و خدمتگزار باشند، بر کنار از عذابند و رستگارند. همه اینها در معرض عذاب و سقوط هستند و رهائی ندارند.

از صفحه ۴۲۹ تا ۴۴۷

آیه ۱۹۰ تا ۲۰۰ ترجمه برخی از لغات - تفکر در خلق آسمانها و زمین، رهنمایی به بیهدف نبودن یا هدفداری و هدف نهائی است که در وجود جامع و کامل و فشرده انسان و تربیت و تکامل او تجلی کرده است - باید منادیان و داعیانی برانگیخته شوند تا غایت و مسیر انسان و مسؤولیتها را تبیین کنند و دعوت و مکتبشان راهگشای عقول و شعور خالص فطری باشد - ایمان به رب و مغفرت ذنب و تکفیر سیئه، استعدادها را شکوفان و نیروها را هماهنگ می‌کنند تا پکسر مجذوب خیر و همپرواز با ابرار گردند - عمل هر عامل مؤمن و متکی به رب، از هر که باشد ضایع نمی‌شود - آیات «ان فی خلق السموات... تا... والله عنده حسن الثواب» بیان روش و حرکت عقل سالم و فطری برای شناخت و دریافت مبدأ آفرینش و آگاهی تا دریافت اصول و موازین فکری و عملی و هدایت رسل تا برای همیشه و همه موازینی باشد برای شناخت آئین پاک و خالص الهی... و مردم پیرو آن موازین باشند نه اشخاص - با دید واقع‌نگر و عاقبت بین، بهره‌کافران اندک وفانی و آتشزاست و ثواب مؤمنان به کمال ربوبی و پرواگیران بهره‌ها و نعمتهائی است برتر و بی‌پایان - خداوند حساب‌حدود ایمان و عمل را دارد و حساب همه را، که مردم یکنواخت می‌نگرند و اعمالشان را از یکسو من‌نگرند، می‌رسد. از صفحه ۴۴۹ تا ۴۶۴

صفحه ۲۶۵ و ۲۶۶

و سرانجام...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سخنی و توضیحی از گردآورنده

کتاب به حق نازل شده خدا که هدایت است مردم را و فرقان است گرفتاران در میان حق و باطل را، محکماتی است و متشابهاتی که دل‌های زیغ‌دار تنها به پیروی از تشابهات فتنه برانگیز و تأویل‌آمیز روی نهند و راسخان در علم گویند بدان ایمان آوردیم که کلیتش از پیشگاه پروردگار ما است، و البته این مغزداران بر مایه هستند که متذکر مطلب می‌باشند و پاس می‌دارند راه کمالهش هدایت پروردگاری را.

و قرآن در تاریکترین شبهای تاریخ بشریت و دوران ذلت ظلم و ظلمت جهل، تنها پناهگاه و مأمن نوریان و حقیقت‌طلبان و مهاجران و مجاهدان سازش ناپذیر است، و در هر دوره‌ای الف قدی برآمده فرزندان انسان را از شبستان یأس و ترس به پرتو فروزان خدائی کشانده راه طی شده پیامبران و پیشوایان را به راهجویان و سالکان نشان داده‌اند و راهنشانی‌های کننده شده و برکنار شده را در جای درست خود نصب کرده‌اند.

و سالها و سالها گذشت تا اینکه قرآن شناسی در دانش از میان امیین برخاست و قرآن را از گوشه قبرستان و بازوی بیمار و تبرک‌خانه نوخریده به صحنه زندگی وارد کرد، و عاشقان را پروانه وار به گرد وجود شمع‌سان خود گرد آورد، لیکن شب‌پرکان دشمن با خورشید نتوانستند دید و چون حکومت شبستان در دست آنان بود، بارها و بارها به زندان و تبعیدش افکندند، ولی مگر می‌توان اندیشه را در میان دیوارها به حبس و زنجیر کشید و از تابش نور خورشید برای همیشه مانع شد. زندان به مدرسه تفسیر و بعث قرآن تبدیل گردید و میوه همیشه تازه اش به بازار آمد و پرتوی سپس پرتوهائی از قرآن بر مردم شیفته تابیدن گرفت، و در یکی از فاصله‌های تبعید و زندان بود، (در سالهای ۱۳۵۳ و ۱۳۵۴)، پس از بازگشت از تبعید زاہل و بافت و پیش از زندان کمیته و اوین و قصر، که

سوره آل عمران را به تفسیر ایستاد و پیوسته در میان حرکات و هدایتها و شور و شررها بود که درسهای و یادداشتهای تابید و هنوز به پاکنویس و تصحیح و تجدیدنظر کامل نرسیده به زندانش افکندند و ما ماندیم و صفحاتی - نه چندان کم - از پاکنویسهای ماشین شده (تا آیه ۵۱ سوره) و ماشین نشده (تا آیه ۱۱۵) و پیش نویسهای منظم و نامنظم ولی تا آخر سوره آل عمران . پس از مدتی تلاش عاشقانه برای گردآوری یادداشتهای ، تصحیح و تنظیم و تکمیل آنها ، بالاخره به چاپش آغاز کردم که هر چه با دایر باد ، و هر چه باشد غنیمت است برای اندیشههای سرگردان در شبهای دیجور طاغوتی ، لذا مقدمه ای پر از استعاره و کنایه در ابتدای کتاب نوشتم که تنها اولوالالباب می توانستند فهمید و دشمنان ، آنرا ترهات يك تب زده رؤیائی می پنداشتند ، که بعد از دو سال و با بیشتر ، هنگامی که می توانست در ملاقات با فرزندان سخن بیشتر از حد لزوم و احوالپرسی گوید ، خبر آغاز کردن به چاپ را به اطلاع رساندم ، که مژده رسید خوشحال شده اند ، و بعد از خبر خوشحالی ، در لابه لای ملاقاتها و دور از چشم خناسان یادداشتهای - اغلب عارفانه و عمیق و واقع بینانه - برای تکمیل و تنمیه آیات تفسیر شده فرستاد ، که ما هم کلی خوشحال شدیم و پس از پاکنویس به تلفیق و تکمیل پرداختیم .

بیش از نصف آیات چاپ شده بود که مبارزات خلق تهران ایران به انقلاب آزادپخش مبدل شد و پدر ، که پیش از هر کس دیگر مورد توجه فرزندان بود ، از زندان بیرون آمد ، اما به حق و از سر مسؤولیت ، درگیر گرفتارهای شدید مردم انقلابی گردید ، در عین حال مرتب مزاحمش می شدم و در این شورها و عشق و تبها و روزها و شبها ، اشکالهای کنایتی و لفظی را از او پرسیدم و تا صفحه ۳۰۴ چاپ شده را به دستش دادم و اصرار و خواهش که بخوان و غلطهای چاپی و غیر چاپی آنرا تصحیح کن ، پس از مدتها اصرار تا صفحه ۲۷۲ را خواند و تصحیح کرد و داد و تا صفحه ۳۰۴ در نزدش بود که دیگر از وجودش برای همیشه محروم شدیم و امید به بازگشت او در این جهان پر آشوب نداریم و تنها امیدمان آنست که ما هم بتوانیم راه او را ادامه دهیم و در آن موضع بنا و پیشوایانش محشور گردیم (آمین !)

در کار تلفیق یادداشتهای پیش از زندان و یادداشتهای فرستاده از زندان اوین بسیاری از مطالب تکرار شده است . زیرا هر چه می کوشیدم نمی توانستم یکی را انتخاب و دیگری را حذف کنم . که البته تکرارش بدین شکل است که گاه مطلبی را با دوزبان و دو شکل توضیح داده است که هر يك از آنها روشنگر حقیقت خاصی است و حیفم آمد که آن شکل دیگر نیاید و خواننده از این محروم گردد ، و تکرار زائد و خسته کننده ای نیست . پدر خود در پشت فرم اول چنین نوشته است :

در مقدمه پرتوی از قرآن این بخش:

این بخش از پرتوی از قرآن که سوره آل عمران است، قسمتی از روی یادداشتها و چرک‌نویسها و بخشی مخفیانه و متفرق از زندان اوین به دست آمده، از این جهت چون مستقیماً زیر نظر مؤلف تدوین نیافته است، بسا که در این بخش کمبودها و تکرارها «مانند تکرار بعضی مطالب آیات محکم و متشابه» پیش آمده که گرچه برای خواننده سنگین است اما روشنگریهایی نیز در بردارد. «گردآورنده سید مهدی جعفری».

و اجرای سفارش بجای پدر را، این مقدمه و توضیح نوشته شد. لذا تکرارها و کمبودها از این کمترین شاگرد است و پرتوهای فرزندان روشنگر از پدر و استاد زنده باد.

در زیر مقدمه کناپه آمیز و رمزی نخست نیز که اشاره شد باز نام خویش را می آورم تا سیر دونوشته در فاصله روزگار طاغوت و در عصر اسلامی روشن گردد تاریخ را و آیندگان را.

توضیح دیگر اینکه از آیه ۱۵۰ به بعد، ترجمه آیات از طرف استاد و معلم قرآن نوشته نشده بود، و باز این کمترین از روی ترجمه‌های دیگر آنها را نوشته یا تنظیم کرده است ولی ترجمه لغات، همگی از لایه‌های متن تفسیرها استخراج و پس از ترجمه آیات گذاشته شد.

پدر در تمام دوران زندگی، علاوه بر امتیاز داشتن شیوه‌ای اجتماعی و لغوی در تفسیر قرآن، و علاوه بر اینکه از تفسیر مائو استفاده می‌کرد (بخصوص در جلد‌های قبل)، مشربی عرفانی (به معنای صحیح آن) نیز داشت، و در این راه نه تنها از تفسیر فلسفی- عرفانی مفاتیح الغیب (که تفسیر تعدادی از آیات قرآن است) نوشته صدر المتألهین، ملا صدرا سودجسته، بلکه در ذیل بسیاری از آیات (بخصوص در این جلد) از اشعار پر مغز مثنوی عارف موحد مولوی بزرگ استفاده و در پاورقی بدانها استناد کرده است، و جز در یک مورد در جاهای دیگر نام شاعر نیامده، اما خود از سبک اشعار پیداست و از دیگران ابیات بسیار معدودی، آنهم اغلب با ذکر نام گوینده، نقل شده است. بیشتر این اشعار را در دوران زندان اوین، از حفظ، در ذیل آیات نوشته مخفیانه به بیرون فرستاده است.

شاید همگان این سؤال را در ذهن داشته باشند که پدر طائفانی در زمینه تفسیر قرآن چه اثر دیگری برای ما گذاشته است؟ در پاسخ باید گفت که در فاصله زندان‌ها، یک جلسه تفسیر خصوصی برای افراد خانواده‌اش و همسایگان می‌گفتند که اغلب آنها ضبط شده است و در نخستین فرصت - ان شاء الله - از نوار استخراج می‌شود و در دسترس علاقه‌مندان گذاشته خواهد شد؛ و دیگر درسهای

اخیر تلویزیونی « باقرآن در صحنه » است که آنها نیز منتشر خواهد شد، و جز آنها سخنان متفرقه‌ای است که گاه و بیگاه در زندان سالهای ۴۱ تا ۴۶ می‌گفت و آن تقریرات، از طرف نگارنده تندنویسی می‌شد. که توضیح برخی از آیات است و جدا از درسهای تفسیرش بود. این قسمت نیز به زودی پاکنویس و منتشر می‌گردد. و از همه روشتر تفسیر قسمتی از سوره نساء است که ۲۲ آیه از آن را در سال ۵۴، پیش از زندان اخیر خود پاکنویس کرده بود و مجدداً از آیه ۱ تا ۲۳ همان سوره را به اجمال و اختصار در زندان اوین نوشته مخفیانه به بیرون فرستاده بود که آن قسمت نیز به دست دوستداران رهنمودهای قرآنی پدر خواهد رسید.

موضوع دیگری که باید گفت، شیوه خاص اجتهادی پدر از لغات و اصطلاحات قرآن است که از هر کدام مضامین و مفاهیم و معانی تازه‌ای استخراج کرده است، همه یا اغلب این واژه‌ها و اصطلاحات از پنج جلد پرتوی از قرآن استخراج شده همراه با یکی از تفسیرهای فوق‌الذکر یا مستقلاً منتشر می‌گردد. ان شاء الله.

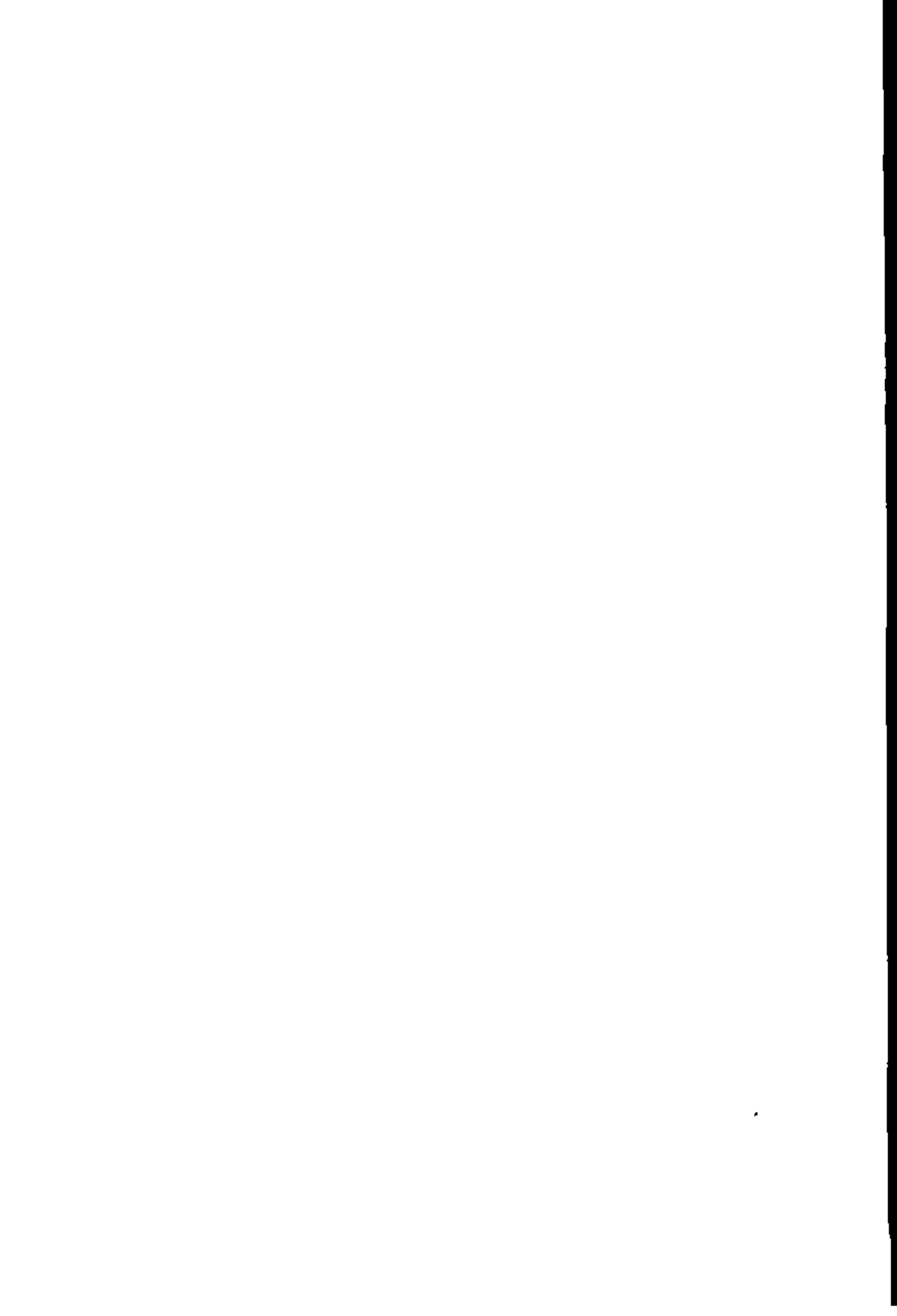
باشد که این پرتو - که پدر اصرار داشت نام آن را « درسهایی از پرتوی از قرآن » بگذاریم، تا معلوم شود که مستقیماً زیر نظر خود او تصحیح و تکمیل و تنظیم و چاپ و منتشر نشده است. و پرتوهای دیگر که اکنون حدود پنج جزء قرآن را در بردارد، آنچنانکه پدر خود می‌گفت، کلیدی باشد در دست حقیقت پژوهان برای پی‌بردن به دیگر گوهرهای ناب و ناسفته قرآن و انگیزه‌ای باشد برای حرکت در مسیر قرآن و ادامه راه پدر که در مرگش فریاد می‌زدیم! سلام ما بر او روزی که زاده شد و روزی که مرد و روزی که زنده بر انگیزته شود! روانش شاد و جان آرامش در نزد پروردگارش خوشنود و پروردگار نیز از او خوشنود!

گردآورنده: سید محمد مهدی جعفری

۱۵ مهرماه ۱۳۵۸

۵ ذی‌قعدة ۱۳۹۹

پرتومی از قرآن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

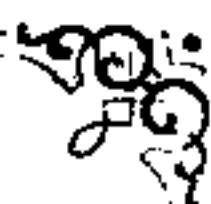
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا بِالْقُرْآنِ وَ أَرْسَلَ فِيْنَا رَسُولًا مِنَّا يَتْلُوا عَلَيْنَا آيَاتِهِ
وَ يُزَكِّيْنَا وَ يُعَلِّمُنَا الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ فَتَّهِنَا فِي الدِّينِ وَ جَعَلَ كِتَابَهُ هَذَا لَنَا آيِسًا
فِي الظُّلُمَاتِ وَ الرَّزَاوَاتِ وَ مَا حَالُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ الْعُسْرُ وَ لَا الْيُسْرُ.

تا کنون پرنوهائی از خورشید تابان سوره بقره و انوار درخشان جزء سی ام
قرآن به فضل الهی از ذهنی و اندیشه‌های قرآن گرای به‌ذهنها و اندیشه‌های قرآن
جوی و حقیقت پژوه تا بیدن گرفته است.

مدتی است که فاصله این پرنوه افکنی‌ها زیاد گردیده است، زیرا باید در این
سفر ذهنی از مراحل گذشت و گاه به‌گاه اسکندروار به‌ظلمتها رفت، به‌چشمه‌حیوان
دست یافت و رستم‌وار در زابلستان و جوار ملک سلیمان رخت دورباش گسترده تا
به‌نوشدارو رسید و سهرابهای پهلو شکافته را جانی تازه بخشید. و اکنون با وجود
سیر در ظلمات، در فاصله مراحل، پرنوی تا بیده است، و این پرنوه از لحاظ ترتیب و
توالی زمانی پنجمین قسمتی است که انتشار می‌یابد ولی از لحاظ ترتیب قرآن
تفسیر سوره آل عمران است، از جزء سوم و سومین سوره قرآن که جلد سوم نامیده

می شود. از سور نخستین و باروی دوم و برجهای آخرین و دیده بانهای نگهدارنده قرآن خوانان گذشتیم و اکنون به سومین سور قدم می گذاریم. در این سور با خاندان عمران روبه رو می شویم که منشأ عمران و خیر و برکت برای جهانیان گشتند و با وجود پاک و زاینده و خودزائی چون مریم و شفا بخشی که بر جانها و دلها ریخت مرهم می گذارد چون عیسی دما سازیم. اما، افسوس که پاسداران دین یهو و متولیان تورات در چارچوب تنگ قوم یهود و نژاد اسرائیل گرفتار شده حاضر نیستند به فریاد اخطار بجانب بخش خود گوش فرا دهند و نمی خواهند از این مرز تنگ فکری بیرون بیایند، اگر چه به علت چسبیدگی به زمین، توسعه طلبی و جهان خواری اشباعشان نمی کند و نه تنها منافع خویش را، که سراسر سامری هم شده اند و بر روی فرزندان اسماعیل شمشیر می کشند تا قیصر را از خود خوشنود سازند، و جالوت را یاری می کنند تا عیسی را به صلیب کشند.

این سور و باروی سوم راهی بس پر نشیب و فراز است، و شناساندن متولیان یهود و احبار دین ساز و سوداگران با کلمه کاری نه چندان آسان! فرصت نمی دهند که راه تا انتها طی شود و منافقان رسوا گردند. عیسی را به بند می کشند و صلیب بر پشتش می نهند. اما غافل از آنکه **مَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ**، رسالت خدا باید ابلاغ شود و اگر یحیی نشد، محمّد (ص) می آید، اگر محمّد را هم نگذاشتند علی و حسن و حسین و فرزندانش می آیند و چون آنان هم بوسیله خوارج یا به نام خارجی شهید شدند، قائم آل محمّد آن منتقم حقیقی خواهد آمد و کلمه خدا را به اکمال می رساند و نور خدا را به پرتو افشانی، زیرا **يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ [إِنْ شَاءَ اللَّهُ] وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ**.

سوره آل عمران مدنی ۲۰۰ آیه

رب اعدوذ بك من همزات الشياطين و اعدوذ بك رب ان يحضرون

این سوره آل عمران نامیده شده چون سرفصلی از آیات آن از آل عمران آغاز شده است که وارث و سرفصل گزیدگان بودند: (ان الله اصطفى آدم و نوحاً و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین. آیه ۳۵) و اشعار به جهش و تحولی دارد که این خاندان و ذریه در عقاید و افکار پدید آوردند و ریشه‌های توحید و اصول فضائل را آبیاری و شکوفان کردند و منشأ عمران نفوس و جوامع شدند.

از مضامین و مطالب آیات این سوره و تأیید شأن نزولهایی که آمده، به نظر می‌رسد که این سوره در سالهای اواخر هجرت نازل شده است. در همان سالهایی که پس از جنگها و کارزارها و پیمان حدیبیه با قریش، دعوت اسلام از متن جزیره به اطراف رسید و وفود (نمایندگان رسمی) برای عرض اسلام و یا بستن پیمان و یا بحث و جدال به مدینه روی می‌آوردند. مجهزترین و پر آوازه‌ترین وفود و فدیران مسیحی نجران بودند که از ناحیه جنوب غربی جزیره و سرحد کشور مسیحی به مدینه آمدند (۸ تا ۹ هجری) و گویند آیه مباحله درباره آنان است.

همینگونه آیات با تبیین اصول دعوت و راه و روش پیغمبران گذشته و خطابه‌ها و عتابهای اهل کتاب و مسیحیان پیش می‌رود تا آیه ۱۱۸ که ناگهان صفحه کارزار احد پیشدرآمد دودلیها و لغزشها و شکستهای جنگی و روحی و نمایش روحیه‌ها نمایان می‌شود. چون حادثه احد در شوال سال سوم

هجرت پیش آمده باید این آیات و درسهای عبرت انگیز آن در همان سال نازل شده باشد نه با فاصله در سالها پس از آن.

نظر قاطع بدینکه این سوره در دو یا چند مرحله و چنین فاصله‌ای نازل شده باشد ناروا می‌نماید. شاید آیه مباهله و دیگر آیاتی که خطاب به اهل کتاب و مسیحیان است پیش از روی آوردن وفود و وفد نجران و در همان زمان پس از حادثه اُحُد نازل شده تا زمینه و تمهیدی باشد برای روبه‌رو شدن با آنها و عقاید و جدالها و احتجاجاتشان. بیانات کلی و تعلیمی و یا شرطی و تعلیمی (فَإِنَّ خَاجِثُوكَ... فَمَنْ خَاجَّكَ فِيهِ...) که در این آیات آمده همین را می‌نمایاند که در شرایط خاص برای آمادگی فکری و مواجهه با عموم اهل کتاب و بخصوص مسیحیت نازل شده است. چه، میدان اُحُد صحنه آزمایش و مبدأ پایداریها و همبستگی و تجربه‌ها و آخرین شکست و آغاز پیروزیهای نظامی و رسالتی بود. ضربه‌ای که در اُحُد بر نیروی مسلمانان وارد شد تشعشعی پدید آورد که آفاق روحی آنانرا گسترش داد و در آفاق مکانی انظار را بیش از پیش متوجه گردانید. آن شکست پیروزمندانه که پس از پیروزی معجزه‌آسای بدر پیش آمد مدینه را از پوسته محدود خارج کرد و موج رسالت را به هر سو گسترش داد و بذره‌های آنرا به هر سو پراکند، همچنانکه پس از آن قریش و دیگر احزاب مشرک عرب به یک صف درآمدند تا ضربه نهائی را (در خندق) فرود آورند، اهل کتاب، از یهودیان متن جزیره گرفته تا مسیحیان حواشی آن، هماهنگ شدند تا با احتجاجها و جدالها و تشکیکها ضربه فکری و روحی زنند.

دو سوره بقره و آل عمران با سه حرف - الف، لام، میم - تعریف و توصیف کتاب آمده، در آن، تبیین هدایت کتاب و تأثیر مثبت و منفی و امتیاز نفوس؛ در این، بیان علت اعلای فاعلی و نازلی کتاب و تکامل آن در مسیر زمان است، در آن سوره بحثها و تعالیم از راز آفرینش آدم، و در این سوره از راز آفرینش عیسی، که هر دو نموداری از اراده خدا و تحول و جهش در این پدیده اسرارآمیز است؛ در آن خطابها و عتابها بیشتر متوجه بنی اسرائیل و در اینجا به مسیحیان است.

در خلال آیات، رهنمائیها و تعالیم و احکام و حکومتها به گروندگان این آئین آمده است. پایان هر دو سوره به دعا و التجائی هماهنگ با تعالیم و مقاصد آیات می‌رسد.

سوره آل عمران، مدنی، ۲۰۰ آیه

سُورَةُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ①

الْم

همان خدا، نیست خدائی مگر همان خدای
بس زنده پاینده برپا دار.

همی فرو فرستاد بر تو کتابرا به حق که
راست آورنده آنچه راست که در پیش
آنست و فرو فرستاد تورات و انجیل را
از پیش در حالیکه هدایت است برای مردم
و فرو فرستاد فرقان را.

همانا کسانی که کافر شدند به آیات خدا
برایشان است عذابی سخت و خدا عزیز
انتقام دار است.

به راستی خدا، پوشیده نماند بر او چیزی
در زمین و نه در آسمان.

اوست همانکه همی صورت می دهد شمارا
در رحمتها هر گونه که بخواهد، نیست
خدائی مگر همان عزیز حکیم.

همانا اوست که فرو فرستاد بر تو کتاب را،
از آنست آیاتی محکم که آنها مادر (اصل)
کتاب است و دیگر متشابهات؛ و اما آنانکه
در دلهایشان کجمنشی است پس پیروی
می کنند آنچه را که تشابه دارد از آن برای
یافتن فتنه و برای تاویل آن با آنکه
نمی داند تاویل آنرا مگر خدا و استواران
در علم - گویند: ایمان آوردیم بدان،
همه از پیشگاه پروردگار ما است و آگاهی
نیابد جز خردمندان.

الْم

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ①

نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابُ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ
وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ۗ مِنْ قَبْلُ هُدًى
لِّلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ ②

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ③

إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي
السَّمَاءِ ④

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ۗ لَإِلَهَ
إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ⑤

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ
هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَبِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي
قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ
الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ
إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ
مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ⑥